

ВЗАЄМОДІЯ КУЛЬТУРИ Й ОСВІТИ ДЛЯ ФАХІВЦЯ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

INTERACTION OF CULTURE AND EDUCATION FOR HEALTH CARE SPECIALISTS

У статті розглядається взаємодія освіти і культури як проблеми майбутнього лікаря. Розвідки у різних галузях висвітлюють вивчення особистості та її культури і тісно пов'язані з особистісно-професійною культурою та освітою фахівця.

Метою статті є висвітлення особливостей взаємодії культури й освіти для студентів-медиків.

Аналізуючи наукові джерела, присвячені проблемі кореляції культури й освіти, чітко простежуються такі напрями: 1) означення культурогенезної функції освіти, її гуманістична й етична спрямованість; 2) обґрунтування методологічного рівня проблеми співвідношення освіти й культури, тобто освіта як культурний феномен; 3) висвітлення нової методології педагогічних досліджень, згідно з якою людина є суб'єктом культури і всесвітньо-історичного процесу. Сучасний підхід до професійної освіти повинен поєднувати фахову підготовку з духовно-моральним, соціально-громадянським розвитком особистості, тобто професійна культура слугує засобом і способом формування та реалізації соціальних установок суб'єкта діяльності у сфері охорони здоров'я.

Професійна культура і освіта лікаря взаємодіють та доповнюються. Цілеспрямоване, спеціально організоване формування особистісно-професійної культури майбутніх лікарів передбачає гуманізацію цільових установок усіх суб'єктів освітнього процесу. Саме тому у процесі навчання у ЗВО необхідно розвивати особистісні якості студентів-медиків, адже опосередковано вихідним поняттям культурологічного підходу розглядається культура з ідеєю культуротворчого середовища у освіті. Також фахова і комунікативна компетентності є складовою професійної культури лікаря та закладаються у процесі підготовки майбутніх спеціалістів у галузі охорони здоров'я. Відповідно студенти-медики також повинні засвоїти основи професійної рефлексії, вміти адекватно оцінювати стан пацієнта та власні професійні можливості і ризики.

Ключові слова: культура, освіта, ціннісні орієнтації, професійна підготовка, студенти-медики.

The article deals with the interaction of education and culture as the problem of future doctors. Explorations in various fields highlight that the study of personality and its culture are closely related to personal and professional culture and education of a specialist.

The purpose of the article is to highlight the peculiarities of the interaction of culture and education for medical students.

Analyzing scientific sources devoted to the problem of the interaction of culture and education, the following directions can be clearly traced: 1) identification of culturogenic functions of education, their humanistic and ethical orientation; 2) justification of the methodological level and the relationship between education and culture, education as a cultural phenomenon; 3) substantiation of the new methodology of pedagogical research, according to which person is the subject of culture and global and historical processes.

The modern approach to professional education should combine professional training with spiritual-moral, social-civic development of the individual. That is, professional culture serves as a means and method of forming and implementing social attitudes of the subject of activity in the field of health care.

The professional culture and education of a doctor interact and complement each other. Purposeful, specially organized formation of the personal and professional culture of future doctors involves the humanization of the target attitudes of all subjects in the educational process. That is why it is necessary to develop personal qualities of medical students in the process of training at higher educational institutions, as culture and the idea of a culture-creating environment are considered indirectly as the starting concept of the cultural approach.

Also, professional and communicative competence is a component of doctors' professional culture and is established in the process of training future specialists in the field of health care. Accordingly, medical students must also learn the basics of professional reflection, be able to adequately assess the patient's condition and their own professional opportunities and risks.

Key words: culture, education, value orientation, professional training, medical students.

УДК 159.923.2

DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2023/67.1.37>

Ісаєва О.С.,

докт. пед. наук,
професор кафедри педагогіки
та інноваційної освіти
Інституту права, психології
та інноваційної освіти Національного
університету «Львівська політехніка»,
професор кафедри латинської
та іноземних мов
Львівського національного медичного
університету імені Данила Галицького

Хміляр І.Р.,

докт. філос. (Освіта/Педагогіка),
викладач кафедри соціально-
гуманітарних дисциплін
Львівської медичної академії імені
Андрея Крупинського

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Формування майбутнього лікаря розглядається як процес розвитку і становлення особистості з метою закладення загальнолюдських і суспільно значущих рис фахівця сфери охорони здоров'я. Становлення особистості починається з народження, з сім'ї і продовжується під час навчання у закладі вищої освіти, тобто майбутній фахівець повинен навчитися самовдосконаленню упродовж життя, а саме здобувати освіту і професійну культуру відповідно. Тому важливою сферою самовдосконалення студента-медика є освітнє, культурне, морально-етичне,

ціннісне, здоров'язберігаюче і деонтологічне становлення в сучасному середовищі.

Отже, цілісному дослідженню взаємодії освіти і професійної культури як проблеми майбутнього лікаря сприяють розвідки у різних галузях, котрі висвітлюють вивчення особистості та її культури, і тісно пов'язані з особистісно-професійною культурою та освітою фахівця.

Актуальність передбачає цілісне дослідження ролі культури і освіти в процесі підготовки студентів-медиків з позиції різноманітних наукових джерел.

Метою статті є висвітлення особливостей взаємодії культури й освіти для студентів-медиків.

Відповідно до мети дослідження визначено такі **завдання**:

- охарактеризувати взаємодію освіти і культури у навчальному процесі студентів-медиків;
- визначити особливості професійної культури для студентів-медиків як ціннісної орієнтації майбутніх лікарів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Низка науковців вивчали особистісно-професійну культуру в різноманітних наукових галузях: з методологічної точки зору (В. Краєвський, О. Лаврентьєва, В. Сластьонін, В. Семиченко); комунікативний аспект (А. Мудрик, В. Кан-Калік); моральну сторону (Є. Гришин, О. Марченко, Н. Крилова); психологічний аспект (І. Котова, Є. Рогов, Є. Ставицька, М. Тесленко); з педагогічної точки зору (Є. Бондаревська, В. Гриньова, І. Ісаєв, О. Новицька, І. Пальшкова, О. Попенко); етапи формування професійної культури лікаря (В. Бедлінський, Р. Литвак, Ф. де Соссюр, Р. Борт); розуміння професійної культури як специфічного способу перетворювальної діяльності (В. Дрозденко, І. Зязюн, Н. Островерхова, В. Сергєєва).

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження.

При аналізі наукових досліджень, присвячених проблемі взаємодії культури й освіти, чітко простежуються три напрями. Перший представлений педагогами, які розглядають культурогенезні функції освіти, їх гуманістичну й етичну спрямованість (Є. Бондаревська, А. Валицька, В. Гриньова, М. Дуніна, Н. Макарцева). Друга група учених – це, в основному, культурологи й філософи – аналізують освіту як культурний феномен, обґрунтовуючи методологічний рівень розуміння проблем співвідношення освіти й культури (Б. Гершунський, Ф. Михайлов). Третій напрям пов'язаний з обґрунтуванням нової методології педагогічних досліджень, заснований на позиції вітчизняної культурології й західної антропології, згідно з якою людина, перебуваючи на межі двох метасистем – природи й культури – є суб'єктом культури і всесвітньо-історичного процесу (В. Бенін, В. Безрогов).

Уважаємо, що сучасний підхід до професійної освіти повинен поєднувати фахову підготовку з духовно-моральним, соціально-громадянським розвитком особистості, тобто професійна культура слугує засобом і способом формування та реалізації соціальних установок суб'єкта діяльності у сфері охорони здоров'я. Адже кожне суспільство регламентує комплекс стійких установок свідомості й моделей поведінки людини, що історично склалися на *індивідуальному, груповому й велелюдному* рівні у професійній сфері лікаря. Власне тому опосередковано вихідним поняттям

культурологічного підходу розглядається культура з ідеєю культуротворчого середовища у освіті. Особливу увагу варто приділяти духовній культурі, оскільки вона надає цілісності, зв'язує в єдину систему, впорядковує розрізнені елементи внутрішнього світу особистості [7, с. 218], тобто дана цілісність поєднує і освіту.

Важливим є твердження В. Гриньової, яка розглядає головну ідею освіти з позицій культуротворчої функції, що полягає у виконанні місії виховання людини культури, а через неї – у збереженні, відродженні й подальшому розвитку самої культури [5].

Беремо до уваги цікаву ідею щодо цілісності змісту освіти, яка трактується у єдності культурологічної сутності змісту освіти, культурологічного професійно-особистісного підходу до проектування змісту вищої освіти, дидактичної приналежності категорії цілісності змісту професійної освіти, системно-цілісного змісту професійної освіти й системно-структурного способу її розгляду [1, с. 97].

Уважаємо доцільним і актуальним ґрунтувати дослідження на розвідках В. Гриньової [2], присвячених професійній діяльності вчителя та майбутнього вчителя. Адже загальновідомо, що діяльність вчителя і лікаря пов'язана з людиною, оскільки вона є біо-, психо- і соціостотою, яка потребує допомоги та підтримки у психологічному, моральному, етичному, фізіологічному й соціальному аспектах:

- *заборона на помилку;*
- *повага до пацієнта як особистості і його життя;*
- *лікарська таємниця;*
- *відповідальність за прийняті рішення;*
- *уміння рефлексувати;*
- *повага до колег.*

Також В. Гриньова розглядає педагогічну культуру майбутнього вчителя як педагогічну систему і водночас елемент її, особистісне утворення, як діалектичну інтегровану єдність педагогічних цінностей, між якими існують певні зв'язки і відношення, що формуються, реалізуються і удосконалюються у різноманітних видах професійно-педагогічної діяльності й спілкування, визначаючи характер і рівень останніх [2, с. 16]. Ця діалектична інтегрована єдність педагогічних цінностей уключає: *цінності-цілі й цінності-мотиви; цінності-знання; технологічні цінності; цінності-властивості; цінності-відношення*. Їх можна розглядати як вісі координат, на основі яких і викреслюється модель педагогічної культури, які спрямовують і коригують у соціальному, духовному, професійному, особистісному просторі діяльність учителя, його перфекціонізм. Указані цінності є структурними (відносно-статичними) компонентами, які гармонійно пов'язані з функціональними (процесуальними) компонентами [2, с. 17] і корелюються

з цінностями лікаря, як морально-етичні й етико-деонтологічні.

Особливої уваги заслуговує думка про те, що важливим компонентом загальнокультурної компетентності є мовленнєва культура студентів і викладачів. Це стосується не лише рідної мови як головного елементу культури, але й іноземної мови. Тому взаємодія культури і мови у процесі функціонування повинні становити змістовну складову навчання й навчіння [6, с. 270], а саме формування таких якостей як **ввічливість, повага, увага, тактовність, спостережливість, комунікабельність** чи ознайомлення з культурними особливостями країни Єврозони [3, с. 110].

Ядро культури, як відомо, становлять загальнолюдські цілі й цінності, а також історично сформовані способи їх відтворення й досягнення, а саме «усталеність культури забезпечуються “ядром”, яке утворюється на базі домінуючих рис кожного з її елементів та являє собою неантогоністичну стабільну цілісність провідних для даної системи ціннісних орієнтацій» [4, с. 37]. У ХІХ столітті навіть виникла особлива філософська дисципліна про цінності – аксіологія (від греч. *axia* – цінність і *logos* – учіння), тобто існує перехід від «тілесно-рухового» (соматопсихічного) компоненту розуміння професійно-педагогічної культури до зростання її «соціокультурного» компоненту і розгляду її як явища «духовно-фізичного», що повністю відповідає сутнісним характеристикам загальної культури, яка є «формою втілення духовного змісту» [6, с. 273].

У контексті нашого дослідження, щоб схарактеризувати особистісно-професійну культуру фахівця-медика, необхідно докладно розглянути професійну медичну етику й деонтологію та вимоги, що висуваються до особистості й діяльності лікаря, оскільки вони є підґрунтям досліджуваної нами проблеми. Адже «сьогодні потрібна особистість високої культури, здатна до життєдіяльності в умовах міжкультурної інтеграції. Реалізація цієї мети зумовила в освітньому просторі актуалізацію культурних цінностей і способів взаємодії з ними» [4, с. 46], тобто відбувається кореляція освіти і культури.

Висновок. Професійна культура і освіта лікаря взаємодіють та доповнюються. Цілеспрямоване, спеціально організоване формування

особистісно-професійної культури майбутніх лікарів передбачає гуманізацію цільових установок усіх суб'єктів освітнього процесу. Саме тому у процесі навчання у ЗВО необхідно розвивати особистісні якості студентів-медиків. Також фахова і комунікативна компетентності є складовою професійної культури лікаря та закладаються у процесі підготовки майбутніх спеціалістів у галузі охорони здоров'я. Відповідно студенти-медики також повинні засвоїти основи професійної рефлексії, вміти адекватно оцінювати стан пацієнта та власні професійні можливості і ризики. Тому перехід на нові навчальні програми та форми, методи, прийоми викладання вимагає принципових змін до підготовки майбутніх лікарів і впливу освіти та культури на соціально-професійну адаптацію фахівців сфери охорони здоров'я. Насичення змісту дисциплін культурологічною інформацією, що відображає етико-деонтологічний характер майбутньої професійної діяльності, є вкрай необхідним.

Перспективу подальших досліджень вбачаємо у ролі емоційного інтелекту при підготовці майбутніх студентів медичних спеціальностей в умовах воєнного стану.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Галицька, М. М. «Культура» та «Освіта»: взаємозумовленість понять. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. № 1. 2014. С. 94–99.
2. Гриньова В. М., Подберезський М. К. Культурологічний підхід. *Наукові підходи до педагогічних досліджень: Колективна монографія*. За заг. ред. В. І. Лозової. Харків: Вид-во Віровець А.П. «Апостроф». 2012. С. 81–126.
3. Касярум Н. Освітній простір: становлення поняття. *Витоки педагогічної майстерності*. Вип. 12. 2013. С. 107–108.
4. Музальов О. О. Професійна адаптація особистості в процесі вивчення предмета «Культурологія»: *Навчально-методичний посібник*. К.: Педагогічна думка. 2012. 185 с.
5. Наукові підходи до педагогічних досліджень: *Колективна монографія*. За заг. ред. В. Лозової. Харків: Вид-во Віровець А. П. «Апостроф». 2012. 348 с.
6. Професійна культура: сутність, фахові особливості, розвиток: *Колективна монографія*. Відп. ред. Г. Є. Улунова. Суми: Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка. 2016. 300 с.
7. Швед М. С. Роль духовної культури у формуванні сучасного педагога. *Вісник Львівського університету*. Серія педагогіка. Вип. 15. Ч.1. 2001. С. 217–224.